

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ

Περὶ τὸ 1912 μόλις ἀποφοιτήσας τοῦ Πανεπιστημίου ἐπισκεπτό-
 μην τὴν σεμνὴν τῶν Καυσοκαλυβίων σκήτην ἐν ταῖς ἀποκρότοις τοῦ
 Ἄθω ὑπωρεΐαις ἐγκατεστημένην, κληθεὶς ὑπὸ τῆς ἀγαπητῆς τῶν
 Ἰωασαφαίων ἀγιογράφων ἀδελφότητος, ὅπως τὴν τῆς σκήτης συγ-
 γράφω ἱστορίαν¹. Τότε τὸ πρῶτον ἀντελαμβανόμεν τὰς οὐσιώδεις ἐλ-
 λείψεις τοῦ Καταλόγου τῶν ἀγιορειτικῶν κωδίκων τοῦ *Σπ. Λάμπρου*²
 διότι εἰς τὸν Β' τόμον, ἐν τρισὶ μόνον φύλλοις ἀναφέρει 48 ἐν ὄλῳ
 χειρόγραφα τῶν Καυσοκαλυβίων³, ἐνῶ ἐγὼ ἀνεκάλυψα καὶ *περιέγραφα*
εἰς τὸν Α' τόμον ἐν ὄλῳ 272 τοῦ τε Κυριακοῦ τῆς σκήτης καὶ τῶν
 καλυβῶν αὐτῆς³. Τὸ γιγαντιαῖον ἔργον τῆς περιγραφῆς ὑπὲρ τοῦς
 6000 κωδίκων συνετέλεσεν ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος συνοδευόμενος καὶ

1. Βλ. Ἱστορίαν τοῦ Ἀσκητισμοῦ, Τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 1929, σ. 58.
 Ἄλλ' ὁ τόμος οὗτος ἀναφέρει τὴν ἀρχέγονον τῆς σκήτης ἱστορίαν. τὴν σύγ-
 χρονον ταύτης, ὅπως καὶ τὴν τῶν ἄλλων σκητῶν ἔχω ἐτοιμὴν εἰς τοὺς ἔκ-
 τοτε ἀναγγελλθέντας δύο τόμους. Ὁ γνωστός λόγιος ἀρχιμανδρίτης κ. *Χρι-
 στοφόρος Κτενᾶς* ἰδὼν τὴν ἀγγελίαν ταύτην ἔσπευσε νὰ ἐκδώσῃ εἰς τὸ ἐν
 Ἀθήναις τυπογραφεῖον τοῦ κ. Γ. Ἀλευροπούλου, ὀγκωδέστατον περὶ τῶν
 σκητῶν τοῦ Ἄθω βιβλίον μήπω κυκλοφορῆταν; Δὲν μὲ πειράζει, ἕκαστος
 ἔχει ἴδιον τρόπον τῆς ἐκθέσεως τῶν ἰδεῶν, ἡ δὲ ἀληθὴς ἱστορία ἔχει πάν-
 τοτε τὴν ἀξίαν ἀναφαίρστων. Λυκοῦμαι μόνον διότι ἡ τοιαύτη σπουδὴ δὲν
 εἶναι εἰς οἰκοδομὴν καὶ δὲν προάγει τὴν ἐπιστήμην. Ὅταν ὁ ἅγιος ἀρχι-
 μανδρίτης τὸ πρῶτον ἐπισκέψατο τὸ 1915 τὴν σκήτην τῶν Καυσοκαλυβίων
 εἶδε τὸ ἱστορικόν μου φιλοπόνημα εὐρισκόμενον περὶ τὸ τέλος' ἐπομένως
 ἐγνώριζεν ὅτι εἶχον 3 ἔτη διαθέσει εἰς τὴν τοιαύτην συγγραφὴν ἢ δὲν
 ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ, ἢ ἔπρεπε ν' ἀναμείνῃ τὴν ἐμὴν ἔκδοσιν, ἣτις ἂν μὴ τι
 ἄλλο, θὰ εἶναι τούλάχιστον φιλολογικῆ, ὡς ἀνωμολόγησε καὶ ὁ ἴδιος—καίτοι
 χόλος τις ἀδικαιολόγητος ἔχει κυριεῦσαι αὐτὸν ἐναντίον μου—γράψας πρὸς
 τὸν συνάδελφον κ. *Σπυρίδωνα Καμπανάον* τὸ ἐξῆς: «δὲν σοι φαίνεται, ὅτι
 τὸ βιβλίον τοῦ Εὐλογίου εἶναι ἀνώτερον τῶν ἰδικῶν μας;» Ἐνῶμαι δεινῶς
 διότι ἀναγκάζομαι νὰ γράψω ταῦτα κατὰ σεβασμίου ἀνδρός, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια
 δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν πρόσωπον ἀνθρώπου.

2. Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos, Cambridge, Vol.
 II, 1900, σ, 462—8.

3. Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς ἱερᾶς σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων καὶ
 τῶν Καλυβῶν αὐτῆς, συνταχθεὶς ὑπὸ *Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου* καὶ ἐκ-

ὑπὸ τριῶν τεσσάρων φοιτητῶν μετὰ πρωτοφανοῦς σπουδῆς ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν. καὶ ἔτρεχε δίκην Μαραθωνοδρόμου μηδενὸς διώκοντος. Εἰς τὰς δύο Λαυριωτικὰς σκῆτας μόλις διέθετεν ἀνὰ μίαν ἡμέραν (τὰς λοιπὰς 10 οὔτε κἄν ἠξίωσεν ἐλισκέψεως). Εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ εἰρημένου καταλόγου *ἔδαπάνησα ἐν δλόκληρον ἔτος*, ἵνα παρὰσχῶ τελείαν τῶν κωδίκων καὶ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν περιγραφὴν ἐν πάσαις ταῖς λεπτομερείαις. Δὲν ἠρκέσθην εἰς τοῦτο καὶ μόνον, ἀλλ' ἔχων ὑπ' ὄψιν τοὺς τελευταίους διασήμους ἐν Ἰταλίᾳ κωδικογράφους, ἀντέβαλον τὰ κείμενα τῶν σπουδαιοτέρων κωδίκων πρὸς τὰ ἔντυπα ἐπισημειωσάμενος μίαν ἢ καὶ πλείονας τῶν συγγραμμάτων ἐκδόσεις, καὶ τὰ διάφορα τούτων ἀιέκδοτα. Χαίρω δὲ ὅτι ἐκ τούτων ὀδηγοῦμενοι πολλοὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐξέδοντο τύποις τινα ἐκ τῆς Καυσοκαλυβιτικῆς βιβλιοθήκης (ἀναφέρω τὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν κ. *Χρυσόστομον*, τὸν καθηγητὴν κ. *Κων. Δυοβουνιώτην*, τὸν συνάδελφον κ. *Σπυρίδωνα Καμπανάον*, τὸν πρ. Λεοντοπόλεως κ. *Σωφρόνιον Εὐστρατιάδην* κ.ἄ.). Ἀλλὰ διὰ τοῦ καταλόγου τούτου ἐν τῷ εἶχον νὰ παραστήσω ἀπηρτισμένην κατὰ τὸ ἔνδον τὴν εἰκόνα τῆς παρὰ τοῖς ἀσκηταῖς πνευματικῆς κινήσεως. Θὰ ἐννοήσῃ τις κάλλιον αὐτοῦς, ἐὼν γνωρίζῃ τί ἀναγινώσκουσι καὶ τί γράφουσιν ἦτοι τὰ σπουδάσματα αὐτῶν.

Ὡς ἐκ τούτου ὁ κατάλογος ἡμῶν εἶναι οὕτως εἰπεῖν καὶ *ἱστορία τῆς ἀσκητικῆς λογοτεχνίας*. Ἐξ αὐτοῦ μανθάνει ὁ ἀναγνώστης πόσοι συγγραφεῖς ἔλαθον ἐν ταῖς τῆς ἀγρίας Ἀθωαίτιδος ἐρήμου κρύπταις βιώσαντες, οἵτινες πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς κοινῆς ματαιοδοξίας ἀπέφυγον πολλάκις καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν νὰ ὑποδηλώσωσιν. Κατὰ ταῦτα ὁ κατάλογος εἶναι συνέχεια καὶ συμπλήρωμα τῆς Ἱστορίας τοῦ ἀσκητισμοῦ¹. Οὗτος ἐμφανίζεται ἐν Ἀθῶ καλλιερῶν εὐδοκίμως μετὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς τοῦ θεοῦ θεραπείας καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποίησιν. Ὡς προσήκει τοῖς ἐμπολιτευομένοις τὰ θεῖα οἷ ἀσκηταὶ ἐκάθαιρον τὴν διάνοιαν διὰ τῆς πρὸς τὸν οὐρανὸν προσηλώ-

διδόμενος μετὰ προλεγομένων ὑπὸ μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως *Σωφρόνιου Εὐστρατιάδου* Paris 1930. 4ον, σ. 8', 154.

1. Θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ ἐκ τῶν πολλῶν εὐμενῶν περὶ τοῦ καταλόγου κρίσεων ἡμετέρων τε καὶ ξένων βυζαντιολόγων νὰ παραθέσω ἐνταῦθα ὀλίγας λέξεις ἐκ τῆς βιβλιοκρισίας τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Louvain ἐν Βελγίῳ διαπρεποῦς καθηγητοῦ *Φραγκίσκου* Halpin: «Le Catalogue du P. Courtilas est sans doute le plus complet et le plus précis de tous le catalogues de l' Athos publiés jusqu' à ce jour» (Analecta Bollandiana τόμ. 49, 1931, Bruxelles σ. 443).

σεως, καὶ διὰ τῆς μελέτης τῶν θείων γραφῶν κατήρτιζον ἑαυτοὺς εἰς τελειότητα, ὥστε ἐξερχόμενοι ἐν τῷ κόσμῳ ὡς πνευματικοὶ καὶ τοῦ θείου λόγου κήρυκες ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ὡς ἄγγελοι Θεοῦ καὶ ὑπερφυσικὰ ὄντα. Ἐπέδρασαν δὲ διὰ τῶν αἰώνων τοσοῦτον εὐεργετικῶς ἐπὶ τῆς κοινωνίας, ὥστε τὸ ὄνομα τοῦ Ἀγιορείτου ἐγένετο σεβαστὸν παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ οἱ ἀσκηταὶ καὶ νῦν ἔτι ἐν ἐποχῇ τῆς παρακμῆς αὐτῶν, εἴπου ἐμφανίζονται, εἶναι δεινοὶ σαγηνευταὶ καὶ ψυχικράτορες τοῦ λαοῦ. Διὰ τοῦτο φρονῶ, ὅτι πάντες ὅσοι ἀπεπειράθησαν νὰ γράψωσι τὴν τῶν ἀσκητῶν τοῦ Ἁθῶ ἱστορίαν, χωρὶς νὰ ἔχωσιν ἐνώπιον αὐτῶν τὰς βιβλιοθήκας καὶ τὰ προΐοντα τῆς αὐτῶν διανοίας, δὲν ἀπέδωκαν ἐν πιστῇ καὶ ἀπηκριβωμένη εἰκόνι τὰ κατ' αὐτούς, καὶ παρέστησαν σῶμα ἄνευ ψυχῆς, παρέλιπον δηλ. τὸ σπουδαιότερον συστατικὸν τῆς ζωῆς καὶ ὑποστάτεως τοῦ ἀσκητοῦ¹. Τῷ κανόνι τούτῳ κἀγὼ ὁμοίως στοιχῶν πρὶν ἢ προβῶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Β' τόμου τῆς Ἱστορίας τοῦ ἀσκητισμοῦ, περιέχοντος τὴν ἱστορίαν τῆς παλαιγενοῦς σκήτης τῆς ἁγίας Ἀννης, ὑπέλαβον ἀναγκαίαν τὴν συμπληρωματικὴν ἔκδοσιν τοῦ καταλόγου τῶν χειρογράφων. Τοῦθ' ὄπερ πράττω καὶ διὰ τὰ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Διονυσίου, ὡς ἐφόκιον διὰ τὴν ὁσονοῦπω μέλλουσαν νὰ ἐκδοθῇ σὺν Θεῷ ἱστορίαν αὐτῆς.

Ὁ παρῶν κατάλογος ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ ἐκδοθέντος Α' τόμου παραλειφθέντων ἀγιορειτικῶν ὑπὸ τοῦ μακ. **Λάμπρου** κωδίκων καὶ περιλαμβάνει 550 καὶ πλέον, τὸ πρῶτον γινομένους γνωστοὺς κώδικας, ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὴν ἀσκητικὴν βιβλιοθήκην.

Ἐν πρώτοις περὶ τῶν κωδίκων τῆς πλουσίας εἰς χειρόγραφα βιβλιοθήκης τῆς τοῦ ἁγίου Διονυσίου μονῆς. Καίτοι ὁ τόμος οὗτος περιλαμβάνει τοὺς κώδικας τῆς Ἀθωϊτικῆς ἐρήμου, ἐνθα ἡ μετάβασις καὶ μάλιστα ἡ ἔρευνα καὶ ἀκριβὴς περιγραφή χειρογράφων ἐν τοῖς ἀπρόσιτοις ἐκείνοις σκηνώμασι τόσῳ δύσκολος, ἐθεώρησα ἀναγκαῖον νὰ προτάξω τὰ τῆς εἰρημένης μονῆς διὰ τὴν σπουδαιότητά τινων ἐξ αὐτῶν. Εἰρήσθω δ' ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἀνήκοντες εἰς τὸ Τυπκαρεῖον εἶναι ἀγιολογικοί, πανηγυρικοί, ὕμνολογικοὶ καὶ μουσικοὶ (καὶ τὸ 367 Τυπικὸν ἐκκλησιαστικόν). Ἄλλοι περιέχουσι λίαν ἀξιοσημειώτους ἀνεκδότους θρησκευτικὰς ὁμιλίας (βλ. 305, 382, 364 κ. ἄ.). Ἄλλ' ὅμως ὑπάρχουσι καὶ πολλὰ ἐπὶ περγαμνῇ· Εὐαγγέλια (ὡς τὸ τοῦ σκευοφυλα-

1. Δυστυχῶς τὴν παράλειψιν ταύτην παρουσιάζει καὶ τὸ μνημονευθὲν ἔργον τοῦ κ. **Χρ. Κτενᾶ**, ὁκνήσαντος νὰ ῥίψῃ ἐν βλέμμα εἰς τὸν ἕμὸν Κατάλογον ἀπὸ πολλοῦ γνωστὸν αὐτῷ.

κίου (410) πολυτιμήτου διὰ τὰς θαυμασίας τέχνης μικρογραφίας), αἶνα ἀξιολογὰ εἶσι καὶ διὰ τὰ σπουδαῖα ὑπομνήματα, ὧν δείγματα παρατιθέμεθα κατωτέρω.

Παρὰ δὲ τὰς διαφόρους τοῦ Ψαλτηρίου Ἐκλογὰς τοῦ *Νικ. Βλεμύδου*, *Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου* (Ἰωσὸς καὶ ἄλλων) ἐνταῦθα ἔχομεν καὶ τὴν Ἐπιτομὴν τοῦ *Γενναδίου Σχολαρίου* (412).

Ὁ δὲ κώδιξ 436, περιέχων τὰ ἀναγνώσματα τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ, ὀνομάζεται *Προφητολόγιον*. Μετὰ ταῦτα ἐξεδόθη ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐναγνώσματα¹.

Σπουδαῖον εἶναι καὶ τὸ ἰδιόγραφον Ψαλτήριον (446) τῆς ἁγίας Μαρτῶνης κατὰ τὴν μοναστηριακὴν παράδοσιν.

Ἄλλὰ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς σπουδαιότατος εἶναι ὁ 447 κώδιξ τοῦ ἀρχείου αὐτῆς καθιερωθεὶς τῷ 1748, ἐν ᾧ περιέχεται καὶ ἱστορικὸν ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐν τῷ Ἄθωνι συμβάντων κατὰ τὴν ἑλλην. ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἐξ οὗ ἀποσπῶμεν τὰ ὄντως ἀξιοσημείωτα.

Ἐκ τῶν μᾶλλον ἀξιολόγων εἶναι καὶ ἡ ἀνεπίγραφος καὶ ἀνόνομος *ἀτιτικὴ μετάφρασις τῆς Καινῆς Διαθήκης*, ἣς προστίθεται ἤδη εἰς τὰς γνωστὰς ἐμμέτρους μεταφράσεις τοῦ *Νόννου Πανοπολίτου*, *Εὐδοκίας* τῆς βασιλίσσης κ. ἄ.

Ἐπίσης τὸ πρῶτον γνωστὰ γίνονται καὶ τὰ 5 ἀρχαῖα εἰλητάρια τῆς θείας λειτουργίας, ἅπερ διασώζουσι ἀκραιφνέστερον τὸ κείμενον ἢ αἱ νεώτεροι φυλλάδες ἥτοι τὰ Λειτουργικά (304, 406—409).

Τὴν προσοχὴν μου ἐπέσυσαν καὶ τὰ διάφορα τῆς μονῆς ἱατροσόφια (πρβλ. 366.7 «Πίναξ σὺν Θεῷ βίβλου *ἀκροσηπόνου* παρὰ Πέρσαις καλουμένης *Μαλχαμᾶ* κτλ.», ὧν ἄλλα μὲν εἶναι νέα τὸ πρῶτον περιγραφόμενα ἐνταῦθα, ἄλλα δὲ ἀτελῶς ὑπὸ τοῦ *Δάμπρου* περιγραφέντα (πρβλ. 450, 366)

Οἱ κώδικες 452—4 περιέχουσι διάφορα ἐπιγράμματα καὶ ἄλλα φιλολογικὰ παράδοξα καὶ ἀπόκρυφον ἀριθμολογίαν.

Ὁ 452 τοῦ ἁγίου *Μαξίμου* διαλαμβάνει περὶ τοῦ σημαينوμένου τῆς τοῦ μοναχοῦ περιβολῆς ὁ, 456 περιεργον ἐρημηεῖαν περὶ τῶν μνημοσύνων τῆς 3ης, 9ης καὶ 40ῆς ἡμέρας καὶ ὁ 457 περὶ τῶν μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντων ἁγίων ἀνδρῶν.

1. Βλ. τὴν ἐξαιρετὸν μονογραφίαν τοῦ κ. Alfred Rahlfis, Die Alttestamentlichen Lectionen der griech. Kirche ἐν Nachrichten von der Königl. Gesellschaft der Wiss. zu Göttingen, Philol.—historische Klasse 1915, Berlin, σ. 29—138 κ. ἄ.

Ταῦτα τὰ μᾶλλον ἀξιοσημεῖωται ἐκ τῶν 175 ἤδη τὸ πρῶτον γνωστῶν γινομένων κωδίκων τῆς μονῆς Διονυσίου καὶ ἐκ τῶν παρὰ **Δάμπρω** ὑπαρχόντων μὲν ἄλλ' καὶ ἑλλιπῶς περιγραφέντων.

Εἰς τὸ Β' μέρος, τμήμα I, περιγράφονται 59 (458—517) διάφοροι κώδικες καὶ 3 (763—5) τῶν ὀνομάτων ἀφιερωτῶν εἰς τὸ Κυριακὸν τῆς σκῆτης τῆς ἁγίας Ἄννης ἦτοι ἐν ὄλφ 62 παρτιλεφθέντες ἐπίσης ὑπὸ τοῦ μακ. **Δάμπρου**. Τοῦ αὐτοῦ καὶ οἱ Διονυσιακοὶ περιεχομένου εἶναι σχεδὸν καὶ οἱ ἁγιανναντικοὶ κώδικες, πλεοναζόντων τῶν ὑμολογικῶν καὶ μουσικῶν, διότι ἰδιαζόντως περὶ τὴν ἐκκλησ. ποίησιν ἀσχολοῦνται οἱ ἡμέτεροι ἀσκηταί· διὸ καὶ πολλῶν νέων ποιητῶν ἀναφέρονται ἐν αὐτοῖς ἔργα, πολλὰ δὲ καὶ τὰ λεγόμενα Πατερικά, ἦτοι Συναγωγὴ καὶ διηγῆσεις τῶν ἀρχαίων πατέρων καὶ κρυφαίων τῆς ἀσκήσεως.

Οἱ ἀξιολογώτεροι καὶ ἐνταῦθα κωδικές εἰσιν οἱ ἑξῆς:

460. Οἴκοι 24 εἰς τὴν Θεοτόκον μελοποιηθέντες παρ' **Ἀναστασίου τοῦ ἐκ Ῥαψάνης** (ὁ κῶδιξ ἐγράφη τῷ 1785). Εὐχῆς ἔργον νὰ ἐξεδίδετο ὁ κῶδιξ οὗτος, ἵνα εἰσαχθῆ εἰς τοὺς Χαιροεπισμοὺς ὁμοίμορφος εἰς τὴν ἐπ' ἐκκλησίαις μελωδικὴν αὐτῶν ἐκφώνησιν ὁυθμὸς καὶ τάξις.

463 Τὸ ἰδιόχειρον Ψαλτήριον **Διονυσίου τοῦ ῥήτορος** ἐν τῇ Μικρᾷ ἀγίᾳ Ἄννῃ ἀσκήσαντος, ὅπερ θεωρεῖται ὡς κειμήλιον τῆς σκῆτης.

470. Ἡ Δίοπτρα τοῦ **Φιλίππου**. Ὁ κῶδιξ περιέχει καὶ ἄλλα, ἅπερ δὲν ἔχει ἢ ὑπὸ τοῦ συναδέλφου γέροντος **Σπυρίδωνος Λαυριώτου** νεοτύπωτος ἔκδοσις, καὶ ἅπερ καταχωρίζομεν ἐνταῦθα καὶ τὸ σπουδαιότερον ὅτι **ἀποδίδεται εἰς τὸν Ψελλόν**.

479. Ἐν τῷ Πανηγυρικῷ τούτῳ τεύχει ὑπάρχει καὶ «λόγος ἐγκωμαστικὸς εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ἁγίας Ἄννης» πόνημα «τοῦ ἱερολογιωτάτου κῆρ **Φιλοθέου τοῦ ἐκ Πάργας**, ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1721» οὐδαμόθεν ἔμοι γε γνωστοῦ. Ὁ κῶδιξ οὗτος περιέχει καὶ ἄλλους λόγους ἀνεκδότους (ὁ αὐτὸς τοῦ Φιλοθέου καὶ ἐν κῶδ. Διον. 381 (696)).

497. Τὸ **ἐκκλησ. Τυπικὸν τοῦ Κυριακοῦ τῆς σκῆτης**. Τοῦτο εἶναι σπουδαιότατον, διότι αὐτῷ ἠκολούθησαν καὶ διατηροῦσι μέχρι σήμερον πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἰδιόρρυθμοὶ τοῦ Ἄθω σκῆται. Ἡ τῆς ἁγίας Ἄννης σκῆτη ὡς γνωστὸν διαμορφωθεῖτα κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα εἶναι ἢ πρωταρχικὴ, καὶ κατὰ τὸ σύστημα ταύτης ἐγένοντο αἱ λοιπαί.

513. Ὁ **κῶδιξ τῶν τῆς σκῆτης ἐπισήμων ἐγγράφων**. Οὗτος ἔχει ἀνυπολόγιστον ἀξίαν διὰ τε τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ καθεστῶτα αὐτῆς ἅτε περιέχων πάντα σχεδὸν τὰ ἀπὸ τῆς συστάσεως μέχρι τέλους τοῦ ΙΘ'

αιῶνος ἐπίσημα ἔγγραφα· διὸ καὶ ποιούμεθα ἔνταῦθα ἐκτενεστάτην περιγραφὴν τὰ δευτερευούσης σημασίας καὶ τὰ πρωτότυπα τούτων ὑάροχοις διεισοκορησιμένα εἰς διαφόρους ἐγκρίτους καλύβας. Τούτων πάντων ἐποησάμην πλήρη συλλογὴν—καὶ εἶναι περὶ τὰ 200—ἄτερ καὶ ἐκδοθήσονται ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς Ἱστορίας τοῦ ἀσκητισμοῦ. Συμπλήρωμι τούτου τοῦ κώδικος εἶναι ὁ 514 νεώτερος κώδιξ.

Ἐν τέλει τῆς περιγραφῆς τῶν δύο τούτων ἱστορικῶν κωδίκων ἐπισυνάπτωμεν χάριν τῆς ἱστορίας τῆς σκήτης ἱστορικὸν σημεῖωμα ἐκ τῆς Ἀθωνιάδος τοῦ **Ἰακώβου Νεασκητιώτου**, τὰ ἐκ τῶν κωδίκων τῶν περιγραφέντων ὑπὸ τοῦ Λάμπρου παραλειφθέντα σημεῖωματα, καὶ ὅσα εὔρον ἐν τοῖς ἐντύποις τῆς βιβλιοθήκης τῆς σκήτης, ἅπερ διαλαμβάνουσι περὶ τῶν ἀφιερωτῶν τῶν ββλίων καὶ περὶ πολλῶν ἐν αὐτῇ διαβιωσάντων λογίων καὶ ἱεροπρεπῶν ἀνδρῶν, ὧς καὶ περὶ τινῶν ἀξισημειῶτων συμβάντων καὶ ἰδίᾳ καταποντισμῶν συνήθων ἐν ἀγίᾳ Ἄννῃ ὡς τῆς ἐπισηφαλοῦς θέσεως.

515. Ἐκ τοῦ κώδικος τούτου περιέχοντος γνωστοὺς τριαδικοὺς τοῦ **Θημαρᾶ** ὕμνους παραλαμβάνομεν τὸν σπουδαῖον λογίου ἀγορείτου, τοῦ **Θεοκλήτου Ἰβηρίτου**, πρόλογον περὶ τῆς σημασίας τῶν ὕμνων τούτων καὶ ἐν γένει περὶ τῆς ἀσκητικῆς προσευχῆς (μέθοδος καὶ ἔννοια καὶ δύναμις τῆς προσευχῆς), ὧς ἀπήχησιν τῆς ἐκπνεύσεως ἀρχαίας ἡσυχαστικῆς φιλολογίας.

Ἐν τέλει τῶν σημειωμάτων τούτων ἀντιγράφω ἐκ τοῦ Τυπικοῦ τῆς σκήτης (497) τὴν **Ἐρμηνείαν διὰ τεκνογονίαν** Ὡς γνωστὸν ἡ ἀγία Ἄννα, ἅτε στεῖρα τεκοῦσα, βοηθεῖ τοὺς μετὰ πίστεως καλουμένους. Ἐντεῦθεν ἡ σκήτη ἐκ τῶν τοιούτων θαυματουργιῶν καὶ τῆς πέριξ χωρίων τῆς Χαλκιδικῆς εὐλαβείας ἔχει ἰκανὰς προσόδους, ἀφ' ὧν διατηρεῖται καὶ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν φιλοξενίαν τῶν ἐπισκεπτῶν.

516. Ἀλλὰ **σπουδαιότατος πάντων διὰ τὴν ἐν Ἄθῳ ἱστορίαν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τῶν ἐν τῇ σκῆτῃ τῆς ἀγίας Ἄννης διασωθέντων κωδίκων εἶναι ὁ ἀγκωδέσιαιτος τοῦ Ἰακώβου Νεασκητιώτου** περὶ συγχρόνων προσώπων καὶ πραγμάτων πραγματευόμενος καὶ δὴ περὶ τῶν κολλυβάδων. Ἐν ταῖς 1500 τούτου σελίσιν περιλαμβάνεται πρὸς συγγραφὴν ἱστορίας περὶ τῶν λογίων ἀγορειτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τῶν ἀπασχολούντων αὐτοὺς ζητημάτων ὕλη ἀφθονος, ἀλλὰ δεομένη πολλῆς καθάρσεως, ὡς ὑπὸ ἔμπαθοῦς καὶ ἡμιμαθοῦς γεγραμμένη καὶ κομματιζομένου, εὐνοοῦντος δ' εἰς ὑπερβολὴν τὸν θεῖον αὐτοῦ **Θεοδώρητον**, τὸν προηγούμενον Λαυριώτην, ἀντίπαλον τοῦ **Νικοδήμου**

σκληρότατον. Εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι τὰ πλεῖστα ἐνταῦθα καὶ δὴ αἱ βιβλιοκρισίαι περὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ **Νικοδήμου**, ὃν ἀποδεικνύει κλειψίστατον καὶ πιστὸν ἀντιγραφέα ξένων συγγραφῶν, εἶναι ἔργα τοῦ Θεοδοωρήτου, ἀσφαλῶς δὲ τὰ περὶ τοῦ νέου ἡμερολογίου κατὰ τῶν εὐρωπαϊῶν ἀστρονόμων, κατὰ τῶν Λουθηρανῶν καὶ τὰ κατὰ τοῦ ἀθέου Βολταίρου καὶ τῶν «φρενοβλαβῶν/ νατουραλιστῶν», εἶναι τοῦ διδασκάλου **Θεοδοωρήτου**, καίτοι τινὰ τούτων φέρονται ὡς ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου γεγραμμένα¹.

518. Ἐκ τῶν χειρῶν κωδίκων τῆς σκήτης ὁ σπουδαιότερος εἶναι τὸ τοῦ **Μιχαὴλ Γλυκᾶ** «Σύνταγμα (ἢ κεφάλαια) εἰς τὰς ἀπορίας τῆς θείας Γραφῆς». Εἶναι οὗτος ὁ πληρέστερος τῶν σωζομένων τοῦ συγγραφῆως τούτου κωδίκων· διὸ καὶ προσεπαθήσαμεν νὰ περιγράψωμεν αὐτὸν ἐν ἐκτάσει. Ἐν Ἄθῳ ὑπάρχουσι πλεῖστοι κώδικες τοῦ Γλυκᾶ, ὃν οὐδένα εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ κ. **Σωφρ. Ἐδσπρατιάδης** ἐκδοὺς τὸ Σύνταγμα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μαρασλή· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἔκδοσις αὐτῆ ἐκρίθη πλημμελεστάτη ἀνάγκη δευτέρας ἐκδόσεως, εἰς ἣν ὁ ἀγιανναντικὸς κώδιξ θὰ παράσχη μεγάλην συμβολήν.

Μετὰ τοὺς κώδικας τοῦ Κυριακοῦ τῆς σκήτης εἰς τὸ II τμήμα ἔρχονται οἱ τῶν καλιβῶν². Ἐν ταύταις κατώκησαν ἀγιώτατοι ἀσκηταὶ καὶ λόγιοι διάφοροι ὡς καὶ ἀρχιερεῖς καὶ πατριάρχαι καὶ δὴ μουσικοδιδάσκαλοι καὶ καλλιτέχνη, οἵτινες ἀφῆκαν τὰ ἴχνη τῆς διαβάσεως. Οὐδεὶς οὐδεπώποτε ἐρευνητῆς εἰσῆλθεν εἰς τὰς ἀποκρήμους ταύτας κυλύβας, οὐδεὶς ἀνεκίνησε τὰ εὐρωπιῶντα παλαιὰ χειρόγραφα καὶ τὰς πολυτίμους εἰκόνας. Καὶ ὅμως ἐντεῦθεν ἐσύλησαν κατὰ καιροὺς οὐ μόνον οἱ «ἀδελφοὶ Ρῶσσοι» τὰ κειμήλια, ἀπερ πληροῦσι τὰ αὐτῶν μουσεῖα, ἀλλὰ καὶ Εὐρωπαῖοι, καὶ προσέτι βιβλιοκάπηλοι Ἑβραῖοι καὶ Ἀρμένιοι, καὶ συλῶσιν ἔτι τοὺς ἐναπολειφθέντας θησαυροὺς. Τούτου ἕνεκα ἀφείς τὰ ἐν ταῖς Μοναῖς πρόχειρα κατέφυγον εἰς τὴν ἀπόκροτον ταύτην ἔρημον, ἵνα διὰ τῆς καταγραφῆς περισώσωμεν αὐτοὺς καὶ παραδώσωμεν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον πρὸς μελέτην.

Ἡ πλουσιωτέρα ἀληθῶς εἰς χειρόγραφα καλύβη εἶναι ὁ ἅγιος Σε-

1. Περὶ τοῦ Θεοδοωρήτου βλ. ἐν τοῖς ἡμετέροις ταπεινοῖς πονήμασι, Τὰ ἀγιορειτικὰ ἀρχεῖα καὶ ὁ κατάλογος τοῦ Οὐσπένσκη, Ἀθήναι 1930, σ. 184, Τὰ κημειαρχεῖα καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς Λαύρας, Ἀθήναι 1935, σ. 315 ἔ. Κόριλλος προηγούμενος Λαυριώτης ὁ χρονογράφος, κτλ. Ἀθήναι 1935, σ. 38 ἔ.

2. Ἡ σκήτη εἶναι ἀσκητικὸν χωρίον ἐπὶ ἀποκρήμων βράχων κείμενον ἐνθα αἱ καλύβαι, 53 τὸν ἀριθμὸν ἀντικαθιστῶσι τὰς οἰκίας. Αὗται ἔχουσι τὸν ἀπαραίτητον καθ' αὐτὰς 3-5 μοναχοὺς.

ραφείμ ἔχουσα 34 τὸν ἀριθμὸν, ἢ τοῦ θείου Χρυσοστόμου 28, ἢ τοῦ Ἰω. Θεολόγου 22, ἢ τοῦ τιμίου Σταυροῦ 17 ὅσοι καὶ ἢ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἧτις ἔχει τὰ σπουδαιότερα, ἢ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, ἧς πάλιν ἔχει τὰ ἀρχαιότερα 18, ἢ τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἀνά 14, αἱ δὲ λοιπαὶ ὀλιγώτερα. Οἱ ἐν αὐταῖς σπουδαιότεροι κώδικίς εἰσιν.

518. Νομοκάνων τοῦ XV αἰῶνος πλουσιώτατος καὶ καλῶς διατηρούμενος (βλ. καὶ 552).

521. Ὁμιλίαι εἰς τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτὰς τοῦ ἑνιαυτοῦ «συντεθεῖσαι παρὰ τοῦ λογιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυροῦ **Γαβριὴλ τοῦ Ροδοκανάκη** καὶ ἱεροκήρυκος τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ διδασκάλου τῆς ἀδελφότητος τῶν ἁγίων Ἀποστόλων».

526. **Νεοφύτου** πρώην Ἄρτης καὶ Ναυπάκτου Πισχάλιον καὶ ἐπιστολαί.

536. **Ἰωάννου μεγάλου Λογοθέτου** κτλ. περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου **Μεχμέτ** νεομαρτύρων.

551. Κώδιξ τῆς σκήτης περιέχων ἰδίᾳ τὰ τῶν καλυβῶν καθέκαστα (ἀντεγράφη).

552. Ψαλτήριον γεγραμμένον τὸν XVII αἰῶνα διὰ χρυσογραμμίας ὑπὸ **Ἀρσενίου** μοναχοῦ.

575. Παρακλητικὸς κανὼν εἰς τὸν τίμιον Σταυρὸν ποιηθεὶς παρὰ **Νικηφόρου** τοῦ Κρητοῦ (XVII αἰ.).

611. **Φιλοθέου Πατριάρχου** Διάταξις (ἦτοι ἑρμηνεία) τῆς θείας λειτουργίας.

623. **Γερασίμου Ἀλεξανδρείας** «τοῦ σοφωτάτου» Λόγοι ἐκκλησιαστικοὶ ἀνέκδοτοι.

644. Ὁμιλίαι εἰς τὸ ἅπλοῦν «Μιγνήτης τῶν πνευματικῶν».

708. Ὁρολόγιον τοῦ XVII. Ἐν τέλει ὑπάρχει ἡ διάταξις τῆς ἀκολουθίας τῶν ἀγραμμάτων μοναχῶν, ἣν οὐδαμοῦ εὗρον γεγραμμένην καὶ εἶναι ἀξία ἀναγνώσεως (βλ. κατωτέρω).

757. Εὐχολόγιον λίαν σπουδαῖον διὰ τὴν ἐπιτομὴν καὶ τὴν τῶν εὐχῶν ποικιλίαν, ἣν εἰς οὐδὲν ἕτερον συνήντησα εὐχολόγιον ἐκδεδομένου καὶ τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Ἀνατολῆς χειρογράφων.

Διὰ τὴν σύγχρονον ἱστορίαν ὧς καὶ διὰ τὴν ἀρχαίαν τοῦ ἁγίου Ὁρους χρησιμώτατος εἶναι ὁ κώδιξ 582 (ἔτ. 1848 ἐν τῇ καλύβῃ τοῦ τιμίου Σταυροῦ 17), ἢ Ἀθωνιάς τοῦ Ἰακ. Νεασκηπιώτου, ὅστις συνεκέντησεν ἐν αὐτῇ ἐκ τῶν διαφόρων βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἄθω πᾶν ὅ,τι

ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ καὶ περιέλαβε πληθὺν ἀρχαίων ἐπισήμων ἐγγράφων ἀπὸ τῶν Τυπικῶν τοῦ Ὁρους καὶ ἐφεξῆς. Ἀσφαλῶς τὸ ὕλικόν τοῦτο ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ **Θεοδωρήτου**, ὅστις δὲν προύλαβε, ὡς φαίνεται, νὰ ἀποπερατώσῃ τὸ ἔργον (Ὁ Ἰάκωβος διεκρίνετο μᾶλλον ὡς ὑμνογράφος, κατώτερος πάντως τοῦ Νικοδήμου, οὐχὶ ὅμως ὡς ἱστορικός). Ἐν τούτοις ὁ κώδιξ οὗτος ἐξ ὑπερτετρακοσίων εἰς 4ον φύλλων ἀποτελούμενος εἶναι τὸ ἀρχέτυπον καὶ περιέχει ἀφθονον ὕλην ἱστορικὴν. Πλέον ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ Β' μέρος τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰς «καινοτομίας καὶ κακοδοξίας» **Νεοφύτου τοῦ Καυσοκαλυβίτου** τοῦ ἐξ Ἰουδαίων «ἃ ὁ ἐν ἱερομονάχοις αἰόδιμος διδάσκαλος **Θεοδώρητος** ἡγούμενος χρηματίσας τῆς ἱερᾶς μονῆς Ἐσφιγμένου θεῶ ζήλω κινούμενος συνέγραψεν εἰς αἰτίδιον μνήμην τῶν τῆς εὐσεβείας ἀντεχομένων καὶ ἄλλα διάφορα ὑπομνήματα». Τὰ ὅσα ἐξήμησεν ἐνταῦθα ὁ Ἰάκωβος κατὰ τοῦ ἐστεμμένου γραμματικοῦ **Νεοφύτου** ἀπεδείχθησαν ἔπειτα διὰ τοῦ **Ἀθανασίου Παρίου** καὶ **Νικοδήμου** λῆρος καὶ καταχθόνιος συκοφαντία, ἣτις ὅμως ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ Ἄθω.

Ἄξιοι μελέτης εἶναι καὶ 3 κώδικες (763-5) τοῦ Κυριακοῦ, ὧν οἱ μὲν δύο πρῶτοι περιέχουσιν τὰ ὀνόματα καὶ τὰς οἰκογενείας τῶν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ εὐλαβῶν χριστιανῶν, ὧν ταῖς ἐτησίαις συνεισφοραῖς διατηρεῖται ἡ σκῆτη, καὶ ὁ τρίτος τὰ ὀνόματα τῶν μνημονευομένων, ἐν οἷς καὶ πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς. Τετραπλάσιοι εἶναι οἱ κώδικες οἱ ἀνακαλυφθέντες ὑφ' ἡμῶν ἐν 24 καλύβαις (σχεδὸν αἱ ἡμίσειαι) τῶν τῆς σκῆτης ταύτης, **241 τὸν ἀριθμόν**, ὧν πολλοὶ ἔχουσιν, ὡς εἶδομεν, καὶ ἱστορικὴν ἀξίαν. Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἐν ταῖς καλύβαις καταφεύγουσιν οὐ μόνον ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ λόγιοι τῆν τοῦ κόσμου τύρβην ἀποστρεφόμενοι καὶ ἐπιθυμοῦντες μετὰ τῆς ἀδιαταράκτου ἡσυχίας νὰ συνδυάσωσι καὶ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν. Κατὰ κανόνα ἐν Ἄθῳ πάντες σχεδὸν οἱ μετὰ τὴν ἄλωσιν διαπρεπεῖς λόγιοι ἐγκατεβίωσαν ἐν ταῖς σκῆταις.

Εἰς τὸ Γ' μέρος μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἀπόκεντρον σκῆτην, Μικρὰ ἀγία Ἄννα λεγομένην καὶ ἐξαρτωμένην ἐκ τῆς ἀγίας Ἄννης. Δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν τὰς 9 ἐνταῦθα καλύβας ὡς τὰ ἡσυχαστήρια τῆς μητροπόλεως σκῆτης, ἐν αἷς ὄντως διήνυσαν τὸν ἀσκητικὸν διαυλον ὀνομαστοὶ πνευματικοὶ καὶ διαπρεπεῖς θεολόγοι καὶ διδάσκαλοι. Χειρόγραφα εἰς τὰς 6 ἐξ αὐτῶν ἀνεκάλυψα περὶ τὰ 40 καὶ δὴ ἐν τῇ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου (τοῦ παπᾶ Σάββα) καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς

Θεοτόκου, ητις έχει τα πλείω των χειρογραφων, διότι ένταυθα έζησεν ο γνωστός λόγιος **Διονύσιος** ο ήήτωρ. Είς την πρώτηην ύπάρχει ο 766 περίκοσμος κώδιξ τής θείας λειτουργίας, ο 770 σπουδαίος νομοκάνων του **Θεοκλήτου Καρατζά Κουσοκαλυβίτου**. Είς την δευτέραν ο 777 άποφθέγματα και ιστορίαί των άγιων μαζομένα εκ του Πατρικου και εκ των βίων των άγιων, έρμηνευθέντα δε πεζή φράσει παρά Γεωργίου ήήτορος Αίνου», οί 784 και 786 του XVI αιώνος περιέχοντες τον βίον του άγιου **Ανδρέου**, του δια Χριστόν σαλου, λιαν προσφιλή παρά τοις άσκηταίς δια τον προφητικόν χαρακτήρα. ο 787 Παράδεισος των γερόντων του XV αιώνος και πολλά πατρικά. Έν τή καλύβη του τιμιού Προδρόμου ύπάρχει ο 790 **Συμεών ο νέος θεολόγος**, πιστή εκ του ελληνικου μετάφρασις. Τονίζομεν τουτο, διότι, ως άπεδείξαμεν εν τω Α' τόμω τουδε του Καταλόγου (σ. 25 και 32), ο πρώτος μεταφραστής **Διονύσιος ο Ζαγορατός**, ο εκπονήσας την ην έχομεν νυν έλεεινήν μετάφρασιν (έτυπώθη τω 1790 και 1886) δέν μετέφρασε πιστώς και παρήλλαξε τον τύπον των κατηχήσεων εις λόγους προς κοσμικούς αναφερομένους, ένω έγράφησαν δια μοναχούς. Εύχής έργον θα ήτο οί Άγιορειται, οίτινες κατά τα τελευταία έτη έπαύσαντο πλέον τους δοκίμους των πατέρων τής Έκκλησίας και εκδαπανώσιν εις άναξιους λόγου εκδόσεις, να έξέδιδον την μετάφρασιν ταύτην του κορυφαίου των νηπτικων πατέρων και εισηγητου τής περι νοεράς προσευχής και θείας έλλάμψεως ύψηλής θεωρίας¹.

Ένταυθα άσκειται ο νέος του Άθω ποιητής και ύμνογράφος **Γεράσιμος ο Δροβιανίτης** και οί νεότευκτοι κώδικες 792—797 περιέχουσι τα ποιήματα αυτου, άκολουθίας, κανόνας παρακλητικούς, οίκους και απολυτίκια και κοντάκια, άπερ εν τω μεταξυ έδιπλασίασεν εις δύο εν Κυρίου και καύχημα του Όρους.

Είς το Δ' μέρος περιλαμβάνομεν τους κώδικας και τα έπίσημα έγγραφα τής Νέας σκήτης του άγιου Παύλου, ητις ένεκα του ευκραουs κλίματος και τής ευπροσίτου θέσεως προσείλκυσε το πάλαι εκλεκτούς άνδρας, έραστάρ τής ήσυχίας και του μονήρους βίου. Καί ένταυθα διαιρουόμεν τους περιγραφομένους κώδικας εις τους του Κυριακου τής σκήτης και των καλυβων.

1. Βλέπ. Κ. Η ο 11, *Enthusiasmus und Bussgewalt beim griechischen Mönchtum*, Leipzig. 1898 ένθα άποδεικνύεται οτι ο Συμεών υπήρξεν ο πρωταρχικός των έπειτα ήσυχαστων του Άθω, παιδαγωγός και τροφός των ήσυχαστικων έριδων.

I. Τὴν πρώτην θέσιν κατέχει «ὁ κητορικὸς ἱερὸς κώδιξ» τῷ 1842 ὑπὸ τοῦ **Ἰακώβου Νεοσκητιώτου** ἀπαρτισθεὶς (803). Οὗτος περιέχει τὰ δοθέντα τῆς σκήτης, τὰ τῆς συστάσεως καὶ διοικήσεως αὐτῆς ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ ἄλλα ἅπαντα ὡς τυπικὰ καὶ ὄροι τῶν πατέρων χρησιμεύοντα. Τούτων τὰ σπουδαιότερα διὰ τὸ εὐάριθμον παραλαμβάνομεν ὀλόκληρα κατωτέρω. Ἔστω δὲ γνωστὸν ὅτι τὰ τελευταῖα σχεδὸν ὅλα ἔχουσιν ἀντιγραφῆ ἔκ τοῦ Κώδικος τοῦ ἀγιανναντικοῦ. Ἄλλους κώδικας ἔχει 8 ἐν ὄλῳ τὸ Κυριακὸν (804—811), πλὴν δὲ τοῦ Πανηγυρικοῦ τοῦ XVI αἰῶνος (804) οἱ λοιποὶ εἶναι συνήθεις ὑπάρχει ὅμως καὶ τὸ Τυπικὸν τοῦ ἁγίου **Σάβα** XV αἰῶνος ὁπλόνιον ἐν ταῖς σκήταις.

II. Εἰς 6 μόνον ἐκ τῶν λοιπῶν 25 περίπου καλυβῶν εὑρομεν 31 κώδικας. αἱ λοιπαὶ οὐδὲν ἔχουσι, νεώτεραι οὔσαι. Εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος ὑπάρχει τὸ παλαιότερον τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας, ἔξ ὧν οἶδα, ἀνθολόγιον τοῦ XV αἰῶνος (812). Ἐν τῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἔνθα ἐβίωσεν ὁ Λακεδαίμονος **Θεοφάνης** ὑπάρχει Εὐεργετηκὸς (826), οὗ ἐν τοῖς 6 ἐν ἀρχῇ μεγάλοις φύλλοις θαυμασία περὶ τοῦ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἀνάπτυξις.

Εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς ἐρήμου τοῦ Ἄθωνος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνακαλύψω χειρόγραφα πιθανῶς ἐπωλήθησαν εἰς τοὺς Ῥώσους. Ἀνέμενον νὰ εὑρῶ εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς Κερασιᾶς σκήτην, νῦν ἄθροισμα κελίων ἀνθρακῶν μοναχῶν, ἀλλ' ἀνθρακες ὁ θησαυρός! Μόνον εἰς τὸ κελλίον ἁγ. Δημήτριον εὑρον περὶ τοὺς 20 κώδικας καὶ ἐπειδὴ ἐκινδύνευον ν' ἀπεμποληθῶσι καὶ οὗτοι, ὑπέδειξα εἰς τὴν φιλόμουσον τῶν Ἰωασσαφαίων ἀδελφότητα καὶ ἠγόρασαν τῷ 1915 αὐτοὺς (βλ. περιγραφὴν αὐτῶν, ὧν τὸ σπουδαιότερον μικρὸν ψαλτήριον ἐκ μεμβράνης ἐν Καταλ. τῆς σκήτης Καυσοκαλυβίων Α' τόμ. σ. 59). ἤδη ἐπωλήθη καὶ τὸ κελλίον ὑπὸ τῶν ἀναξίων διαδόχων.

(Συνεχίζεται)